

TA'MINOT ZANJIRIDA BOSHQARUVNI TASHKIL ETISH

Ishmanova Dinara Nurmamad qizi

Millat Umidi Universiteti rektori, i.f.f.d

Zoirov Alimardon Bekmurod o'g'li

Millat Umidi Universiteti talabasi

alimardonzoirov2002@gmail.com

Jalolov Ahmadxon Ibodullo o'g'li

Millat Umidi Universiteti talabasi

ahmadxonjalolov155@gmail.com

Annotatsiya

Ta'minot zanjiri ko'plab sanoat tarmoqlarining asosini tashkil etadi, bu esa tovarlar va xizmatlarning xom ashyo etkazib beruvchilardan yakuniy iste'molchilarga uzluksiz oqib borishini ta'minlaydi. Ta'minot zanjirida samarali boshqaruv operatsion samaradorlikka erishish, xarajatlarni kamaytirish va mijozlar ehtiyojini qondirish uchun juda muhimdir. Ushbu maqola ta'minot zanjirida boshqaruvni tashkil etishning asosiy tamoyillari va strategiyalarini o'rganadi.

Kalit so'zlar

Ta'minot zanjiri, ERP, TMS, AI, Blokcheyn, Global ta'minot, Potentsial xavf.

Kirish

Ta'minot zanjiri boshqaruvi (SCM) manba, ishlab chiqarish, logistika va yetkazib berish bilan bog'liq barcha tadbirlarni rejalashtirish, muvofiqlashtirish va amalga oshirishni o'z ichiga oladi. U butun zanjir bo'ylab ishlashni optimallashtirish uchun ushbu komponentlarni birlashtiradi. Ushbu kontekstda menejmentni tashkil etish dinamik bozor sharoitlariga moslasha oladigan aniq rollar, samarali aloqa va mustahkam tizimlarni o'rnatishni o'z ichiga oladi.

Adabiyotlar tahlili

Ta'minot zanjiri boshqaruvi qo'llanmasiga ko'ra Samarali ta'minot zanjiri tashkil etish strategiyalari

Mijozlarga yo'naltirilgan yondashuvni qabul qilish:

Yakuniy mijozni hisobga olgan holda ta'minot zanjirini tashkil qilish qarorlar sifati, narxi va yetkazib berish muddatlariga ustuvor ahamiyat berishini

ta'minlaydi. Ushbu yondashuv uzoq muddatli mijozlarning sodiqligini shakllantirishga yordam beradi.

Hamkorlar bilan mustahkam munosabatlar o'rnatish:

Yetkazib beruvchilar va distribyutorlar bilan uzoq muddatli hamkorlik ishonch va hamkorlikni kuchaytiradi. Bu munosabatlar raqobatdosh ustunliklarni, masalan, yaxshiroq narxlarni belgilash, umumiy xavf va hamkorlikni rivojlantirish imkoniyatlarini taqdim etishi mumkin.

Lean amaliyotlarini amalga oshirish:

Ta'minot zanjirini tejamkorlik bilan boshqarish chiqindilarni minimallashtirish va qiymatni maksimal darajada oshirishga qaratilgan. Bu inventarizatsiya darajasini optimallashtirish, ishlab chiqarish jadvallarini yaxshilash va qo'shimcha qiymat bo'lmagan faoliyatni yo'q qilishni o'z ichiga oladi.

Risklarni boshqarish:

Potensial xavflarni aniqlash va ularni kamaytirish strategiyalarini ishlab chiqish ta'minot zanjiri barqarorligi uchun muhim ahamiyatga ega. Yetkazib beruvchilarni diversifikatsiya qilish, xavfsizlik zaxiralarini saqlash va xavflarni bashorat qilish uchun ma'lumotlar tahlilidan foydalanish samarali choralardir.

Barqarorlik tashabbuslari:

Barqarorlikni ta'minot zanjiri boshqaruviga kiritish endi ixtiyoriy emas. Kompaniyalar me'yoriy talablar va iste'molchilar talablarini qondirish uchun ekologik toza materiallardan foydalanish, transport yo'nalishlarini optimallashtirish va energiya sarfini kamaytirish kabi yashil amaliyotlarni o'zlashtirmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi

Ta'minot zanjiri boshqaruvini tashkil etish (SCM) operatsion samaradorlik, mijozlar ehtiyojini qondirish va strategik maqsadlarga erishish uchun jarayonlar, resurslar va manfaatdor tomonlarni moslashtirish uchun tizimli yondashuvni o'rnatishni o'z ichiga oladi.

Samarali SCM ta'minot zanjiri maqsadlarini kengroq biznes maqsadlari bilan moslashtirish uchun strategik yondashuvni talab qiladi. Bunga talabni bashorat qilish, inventarizatsiyani boshqarish va favqulodda vaziyatlarni rejalashtirish kiradi. O'zgaruvchan bozor sharoitlariga moslashish uchun strategiyani muntazam ko'rib chiqish va yangilash zarur.

Foydalanish texnologiyasi:

Texnologiya zamonaviy SCMDa hal qiluvchi rol o'ynaydi. Korxonalar resurslarini rejalashtirish (ERP) tizimlari, transportni boshqarish tizimlari (TMS) va ilg'or tahlil vositalari real vaqtda ko'rinishni ta'minlaydi va qaror qabul qilishni yaxshilaydi. Avtomatlashtirish va sun'iy intellekt (AI) talabni prognozlash va inventarizatsiyani optimallashtirish kabi jarayonlarni yanada soddalashtirishi mumkin.

Samarali aloqa kanallarini yaratish:

Hamkorlik uyushgan ta'minot zanjirining asosidir. Manfaatdor tomonlar o'rtasidagi ochiq va shaffof aloqa kanallari o'z vaqtida ma'lumot almashishni ta'minlaydi, xatolar va kechikishlarni kamaytiradi. Raqamli aloqa platformalari va hamkorlikdagi rejalashtirish vositalari bu jarayonni osonlashtirishi mumkin.

Samaradorlikni o'lchash va yaxshilash:

Buyurtmaning aniqligi, etkazib berish muddati va inventar aylanmasi kabi asosiy ishlash ko'rsatkichlari (KPI) ta'minot zanjiri samaradorligini kuzatish uchun juda muhimdir. Muntazam ish faoliyatini baholash va doimiy takomillashtirishga sodiqlik qiyinchiliklarni aniqlash va hal qilishga yordam beradi.

Tahlil va natijalar muhokamasi

Raqamli transformatsiya va avtomatlashtirish:

Blokcheyn, narsalar interneti (IoT) va robototexnika kabi texnologiyalardan foydalanish ta'minot zanjiri boshqaruvini inqilob qildi. Blokcheyn shaffoflik va kuzatuvchanlikni ta'minlaydi, IoT monitoring va bashoratli texnik xizmat ko'rsatishni yaxshilaydi va robototexnika operatsion samaradorlikni oshiradi.

Global ta'minot zanjiri integratsiyasi:

Global bozorlarda faoliyat yurituvchi kompaniyalar madaniy farqlar, valyuta kurslarining o'zgarishi va turli tartibga soluvchi muhitlar kabi noyob muammolarga duch kelishadi. Samarali boshqaruv chegaralar bo'ylab operatsiyalarni uyg'unlashtirish va muayyan bozor ehtiyojlarini qondirish uchun mahalliyashtirilgan strategiyalarni ishlab chiqishni talab qiladi.

Ma'lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish:

Ilg'or tahlil va katta ma'lumotlar ta'minot zanjiri menejerlariga mijozlar xatti-harakati haqida ma'lumot olish, inventarizatsiyani optimallashtirish va kelajakdagi tendentsiyalarni bashorat qilish imkonini beradi. Ma'lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish chaqqonlikni oshiradi va bozor talablariga javob berishni ta'minlaydi.

Xodimlarni tayyorlash va rivojlantirish:

Murakkab ta'minot zanjirlarini boshqarish uchun malakali ishchi kuchi zarur. Texnologiya, logistika va boshqaruv bo'yicha muntazam o'quv dasturlari xodimlarga tashkilot maqsadlariga samarali hissa qo'shish imkonini beradi.

Ta'minot zanjiri boshqaruvini tashkil etishdagi afzalliklari

Kengaytirilgan samaradorlik

Oddiyashtirilgan ish oqimlari va aniq belgilangan jarayonlar kechikishlarni minimallashtiradi va ortiqcha ishlarni yo'q qiladi. Bu tezroq ishlab chiqarish tsikllari, silliq operatsiyalar va resurslardan yaxshiroq foydalanishga olib keladi.

Xarajatlarni tejash

Samarali SCM inventarizatsiyani yaxshiroq boshqarish, optimallashtirilgan transport marshrutlari va minimal chiqindilarni kamaytirish orqali xarajatlarni kamaytiradi. Texnologiya va avtomatlashtirishdan foydalanish operatsion xarajatlarni yanada pasaytiradi va ROI ni yaxshilaydi.

Mijozlarning qoniqish darajasini oshirish

O'z vaqtida yetkazib berish, izchil mahsulot sifati va mijozlar talablariga javob berish orqali, yaxshi tashkil etilgan ta'minot zanjiri mijozlar ishonchini va sodiqligini oshiradi va brend obro'sini yaxshilashga hissa qo'shadi.

Xatarni kamaytirish

Uyushtirilgan ta'minot zanjiri potentsial xavflarni erta aniqlaydi va ularni boshqarish strategiyalarini amalga oshiradi, masalan, etkazib beruvchilarni diversifikatsiya qilish yoki xavfsizlik zaxirasini saqlash. Bu tabiiy ofatlar yoki bozor o'zgaruvchanligi kabi buzilishlarga chidamlilikni ta'minlaydi.

Shaffoflikni oshirish

Blokcheyn va IoT kabi texnologiyalar ta'minot zanjiri bo'ylab real vaqtda ma'lumotlarni taqdim etib, shaffoflik va kuzatuvchanlikni ta'minlaydi. Bu manfaatdor tomonlar o'rtasida ishonchni mustahkamlaydi va tartibga solishga rioya qilishni ta'minlaydi.

Tezroq qaror qabul qilish

Aniq, real vaqtda ma'lumotlarga kirish ta'minot zanjiri menejerlariga tez va ongli qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Bu chaqqonlik bozor o'zgarishlariga yoki kutilmagan buzilishlarga javob berish uchun juda muhimdir.

Raqobat ustunligi

Ta'minot zanjiri tashkil etilgan kompaniyalar innovatsiyalar kiritishlari, bozor talablariga javob berishlari va raqobatchilarga qaraganda tezroq yuqori qiymatni taqdim etishlari mumkin. Bu kuchli bozor mavqeini saqlab qolish va rentabellikni oshirishga yordam beradi.

Ushbu afzalliklar birgalikda kompaniyaning operatsion mukammalligiga, mijozlarni ushlab turishiga va uzoq muddatli barqarorligiga hissa qo'shadi.

Ta'minot zanjiri boshqaruvini tashkil etishdagi kamchiliklar

Eng yaxshi amaliyotlarga qaramay, geosiyosiy keskinliklar, ta'minot zanjiri uzilishlari va rivojlanayotgan mijozlar talablari kabi muammolar saqlanib qolmoqda. Ularni yengish uchun tashkilotlar epchillikni rivojlantirishlari, innovatsiyalarni qabul qilishlari va iste'dodlarni rivojlantirishga sarmoya kiritishlari kerak.

Ta'minot zanjiri uzilishlari:

Pandemiya, tabiiy ofatlar va siyosiy beqarorlik kabi kutilmagan hodisalar ta'minot zanjiri faoliyatini buzishi mumkin. Favqulodda vaziyatlar rejalarini ishlab chiqish va etkazib beruvchilar bazasini diversifikatsiya qilish xavflarni kamaytirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Narx bosimi:

Sifat va ishonchlilikni saqlash bilan xarajatlarni kamaytirishni muvozanatlash doimiy muammodir. Kompaniyalar standartlarni buzmasdan tejamkor alternativlarni o'rganishlari kerak.

Normativ muvofiqlik:

Turli mintaqalar bo'ylab turli xil qoidalarni navigatsiya qilish har tomonlama bilim va moslashuvchanlikni talab qiladi. Jarimalardan qochish va operatsion yaxlitlikni saqlash uchun muntazam audit va muvofiqlikni tekshirish zarur.

Texnologik integratsiya:

Texnologiya ko'plab afzalliklarni taqdim etsa-da, yangi tizimlarni mavjud ish oqimlariga integratsiya qilish qiyin bo'lishi mumkin. To'g'ri o'tishni ta'minlash puxta rejalashtirish va manfaatdor tomonlarning ishtirokini talab qiladi.

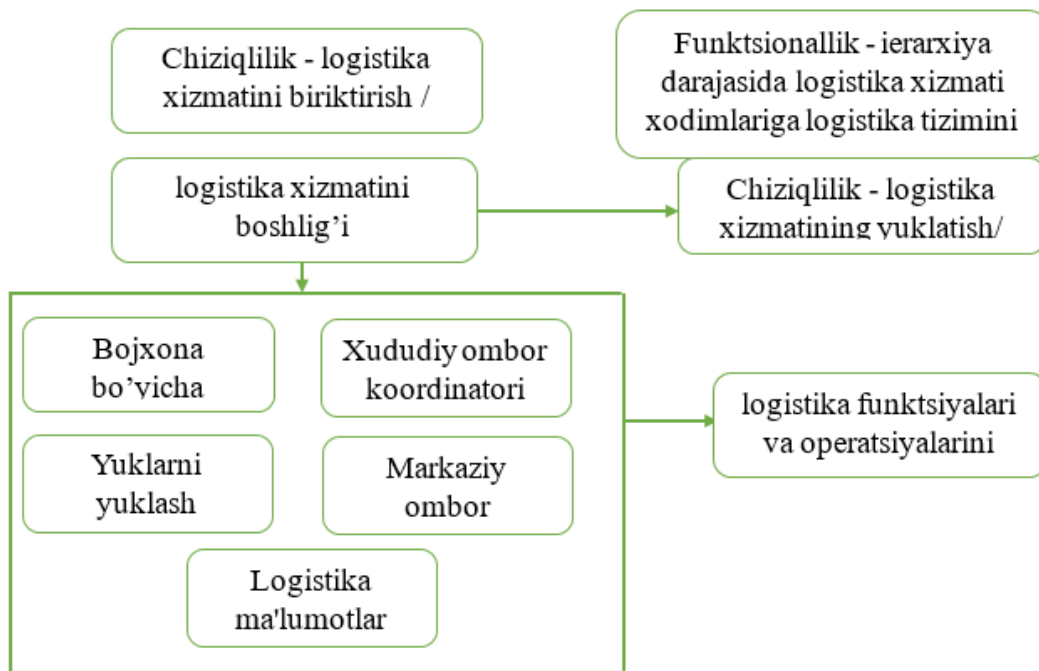
Kompaniyada taminot zanjirini boshqarishdagi tashkiliy tuzilmalar.

Nizamov A ning Logitika rivojlanishi va taminot zanjiri boshqaruvi qo'llanmasga ko'ra 3 ta asosiy tashkiliy tuzilma mavjud.

Chiziqli-funksional tashkiliy tuzilma.

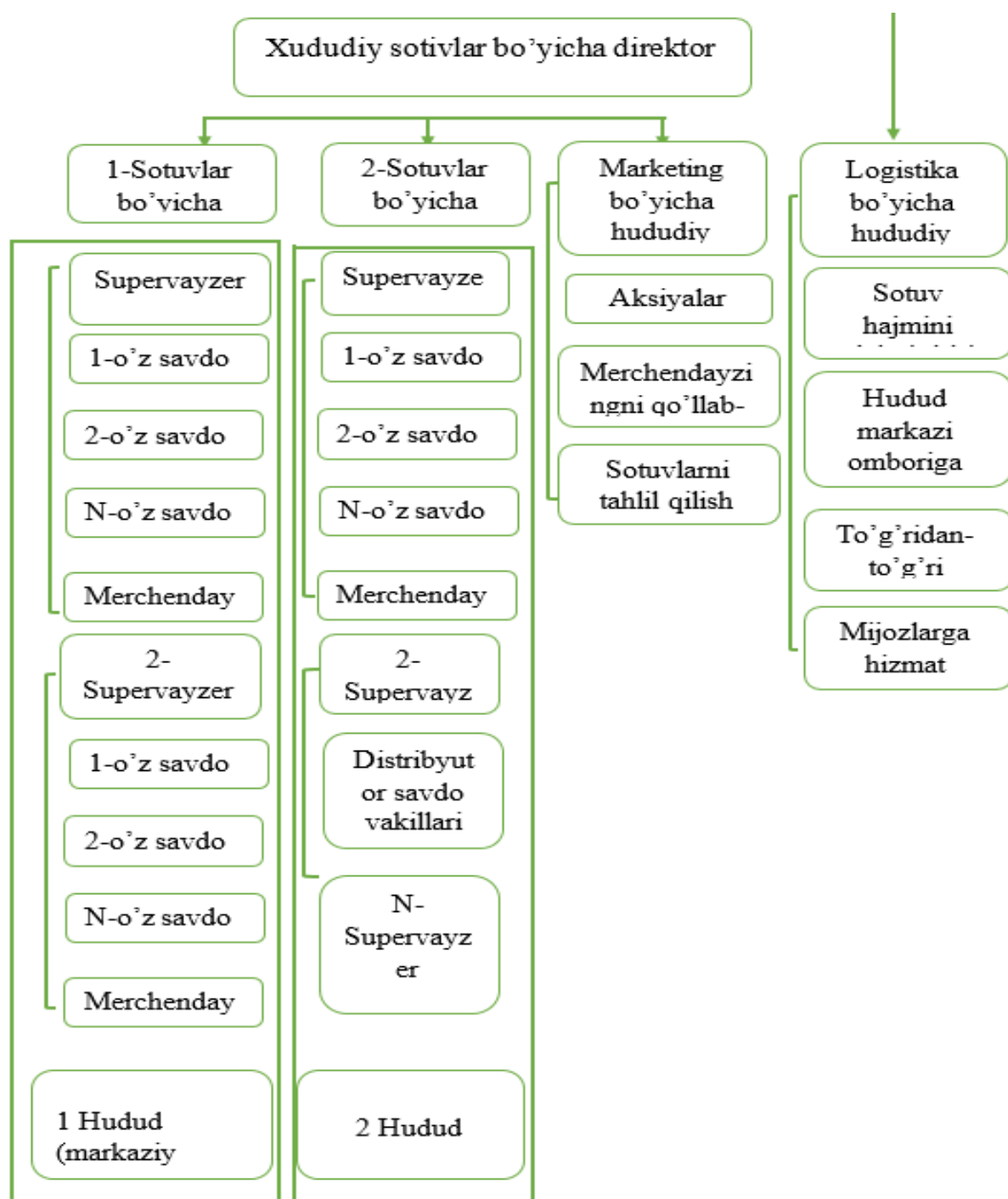
Ta'minot zanjiri boshqaruvidagi chiziqli-funksional tashkiliy tuzilma (SCM) ta'minot zanjiri faoliyati alohida funktsiyalarga bo'lingan va har bir funktsiya ixtisoslashgan guruhlar yoki bo'limlar tomonidan boshqariladigan tartibni anglatadi. Ushbu tuzilma har bir funktsional sohada aniq ierarxiya va mas'uliyatni saqlab qolgan

holda, bir-biriga bog'liq bo'lgan faoliyat "zanjiri"ga o'xshab, funktsiyalarni ketma-ketlikda tekislaydi.

1-rasm. Kompaniyaning ta'minot zanjirini boshqarishning chiziqli-funksional tashkiliy tuzilmasi.

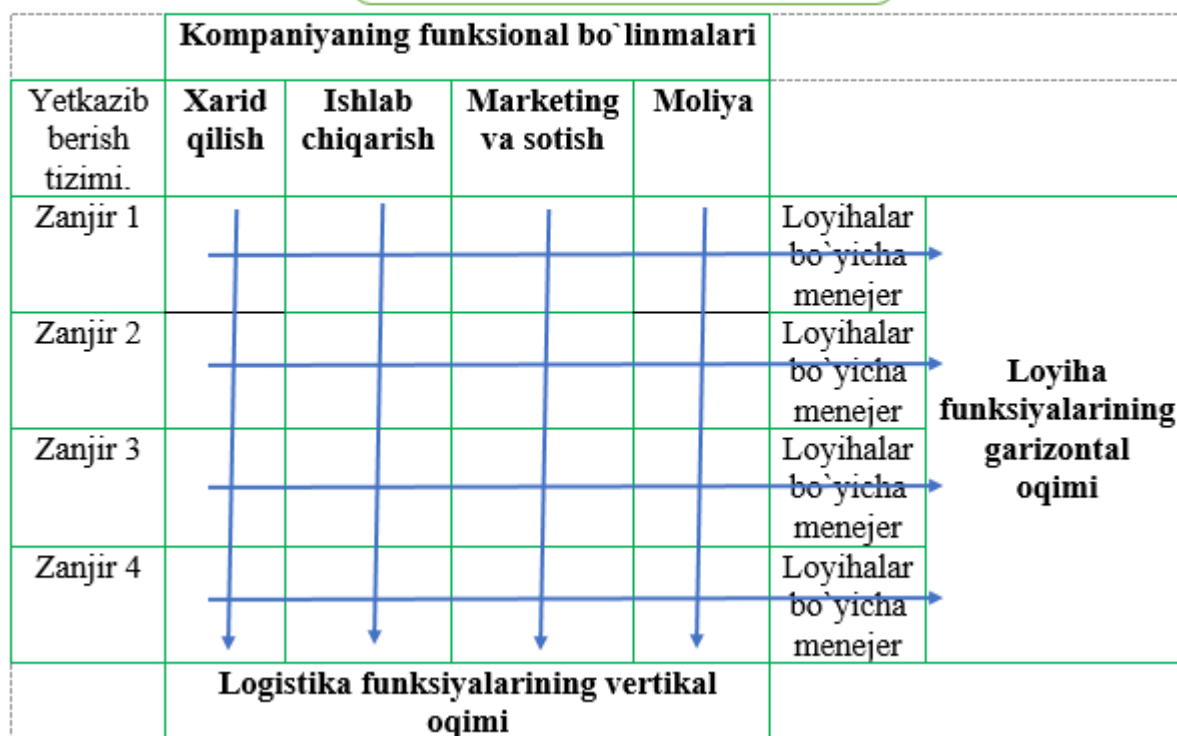
Ta'minot zanjiri boshqaruvidagi bo'linma (Divizional) tashkiliy tuzilmasi (SCM) ta'minot zanjirini odatda mahsulotlar, bozorlar, geografik mintaqalar yoki mijozlar guruhlari bilan mos keladigan bo'linmalar asosida tashkil qiladi. Har bir bo'linma o'z resurslari, maqsadlari va boshqaruviga ega bo'lgan yarim avtonom birlik sifatida ishlaydi. Ushbu tuzilma kompaniyaga ta'minot zanjiri operatsiyalarini har bir bo'linmaning o'ziga xos ehtiyojlariga moslashtirishga imkon beradi va shu bilan birga umumiy strategik moslashuvni saqlab qoladi.

2-rasm. Kompaniyaning ta'minot zanjirini boshqarish

Ta'minot zanjiri boshqaruvidagi matritsali tashkiliy tuzilma (SCM) ham funktsional, ham bo'linma tuzilmalari elementlarini birlashtirgan gibril asosdir. Bu ikki tomonlama vakolat va funktsional bo'limlar (masalan, xaridlar, logistika, ishlab chiqarish) va biznes bo'linmalari (masalan, mahsulot toifalari, hududlar yoki mijozlar segmentlari) o'rtasida hamkorlik qilish imkonini beradi. Ushbu tuzilma resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi, moslashuvchanlikni oshiradi va o'zaro faoliyat qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

Kompaniya boshqaruvi.

3-rasm. Kompaniyaning ta'minot zanjirini boshqarishning matritsaviy tashkiliy tuzilmasi.

Xulosa va takliflar

Ta'minot zanjirida menejmentni tashkil qilish biznes muvaffaqiyati uchun murakkab, ammo muhim harakatdir. Texnologiyalardan foydalanish, hamkorlikni rivojlantirish va mustahkam strategiyalarni amalga oshirish orqali kompaniyalar samarali, bardoshli va mijozlarga yo'naltirilgan ta'minot zanjirlarini yaratishi mumkin. Global bozorlar rivojlanib borar ekan, moslashish va innovatsiya qilish qobiliyati raqobatbardosh ustunlikni saqlab qolishning hal qiluvchi omili bo'ladi.

Ta'minot zanjiri boshqaruvi (SCM) samaradorlikni oshirish, xarajatlarni minimallashtirish va mijozlar ehtiyojini qondirish uchun ushbu faoliyatni strategik muvofiqlashtirishdir. Samarali SCM inventarizatsiyani boshqarish, talabni bashorat qilish va uzilishlarga javob berish uchun texnologiya, ma'lumotlar tahlili va barcha manfaatdor tomonlar o'rtasidagi hamkorlikka tayanadi.

So'nggi yillarda COVID-19 pandemiyasi, geosiyosiy keskinliklar va atrof-muhit muammolari kabi global muammolar barqaror va barqaror ta'minot zanjirlari zarurligini ta'kidladi. Raqamli transformatsiya, avtomatlashtirish va yashil logistika kabi rivojlanayotgan tendentsiyalar ta'minot zanjiri tizimlarining kelajagini shakllantirmoqda.

Texnologiyaning uzluksiz rivojlanishi va barqarorlikka ortib borayotgan e'tibor bilan ta'minot zanjiri boshqaruvining kelajagi ajoyib imkoniyatlarni va'da qilmoqda. Strategik rejalashtirishga ustuvor ahamiyat beradigan, inson kapitaliga sarmoya kiritadigan va innovatsiyalarni qabul qiladigan tashkilotlar dinamik global landshaftda rivojlanish uchun yaxshi mavqega ega bo'ladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Ta`minot zanjiri boshqaruvi Mualliflar: A.A.Fattaxov, B.J.Safarov, B.N.Mamayev. Nashr yili: 2021
2. Низамов, А. (2023). Logistika rivojlanishi va ta`minot zanjiri boshqaruvi.
3. SOHIBXON SALIXOV (2020). “TA`MINOT ZANJIRI BOSHQARUVIDAGI PROFESSIONAL O`SISH VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI”
4. Toshkent menejment va iqtisodiyot institute (2024) “Ta`minot zanjirini boshqarish asoslari”.
5. Ablazov , L., Xurramov, R., & Xoliyarov, F. (2024). BULUTLI HISOBLASH XIZMATLARINING BUGUNGI HOLATI: AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI. Raqamli Iqtisodiyot Va Axborot Texnologiyalari, 4(1), 65–71. Retrieved from <https://dgeconomy.tsue.uz/index.php/dgeco/article/view/138>
6. “Raqamli O‘zbekiston — 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil PF-6079-son qarori.